

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД ДО СУБ'ЄКТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Ю. М. Козловський

Україна, м.Львів, Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

Будь-яка професія, оскільки вона існує, виконує певну соціальну функцію. Представники цієї професії мають своє суспільне призначення, свої цілі. Та чи інша професія визначає вибір специфічного середовища спілкування, яке накладає відбиток на людей незалежно від того, хочуть вони цього чи ні. Всередині кожної професійної групи складаються певні специфічні зв'язки і стосунки людей. Залежно від об'єкта, знарядь праці, прийомів, що використовуються, і завдань, які вирішуються, виникає неповторна своєрідність ситуацій, труднощів і навіть небезпеки, що вимагає від людини певного типу дій, психологічних реакцій. У кожній професії – “свої моральні “спокуси”, моральні “доблесті” і “втрати” виникають певні суперечності, конфлікти, виробляються своєрідні засоби їх вирішення” [1, с.85].

Наукову діяльність нині розглядають у двох чільних аспектах: характеристики особистості вченого як суб'єкта науки зумовлені його участю у науковій творчості в формі різноманітних наукових груп і дослідницьких об'єднань (лабораторія, наукова школа або тимчасовий колектив, створений під певний проект); особливості наукових груп, формальних або неформальних, за допомогою яких учений входить в наукове співтовариство. Керівник мобілізує колектив на виконання завдань, що стоять перед ним, щонайкраще використовуючи наявні людські, фінансові і матеріальні ресурси.

Група чинників професійного розвитку особистості підрозділяється на суб'єктивні, носієм яких є сама людина, і об'єктивні, що містяться поза людиною у її оточенні. Антропологічний і конституціональний типи людини зумовлюють не тільки вибір професії і виду праці, але також і успіхи та невдачі під час виконання видів праці. Серед багатьох умов професійного розвитку особистості на перший план виходять схильність і здібність до відповідного виду діяльності, які зумовлюють ефективне професійне навчання, інтерес до професії і задоволення від обраної професійної діяльності; мотивація діяльності, яка зумовлює успіх у професійному навчанні і виконанні праці; спілкування з оточуючими, яке сприяє тісним контактам і співпраці з ними; ціннісні орієнтації, які спрямовують ідейні сторони життя і діяльності [3, с.29]. Чинники професійного розвитку особистості мають інтегральний вплив на людину.

Людина, оточена ними, розвивається як особистість завдяки власній активності, реалізує себе в діяльності, яка спрямована як на себе, так і на зовнішнє середовище.

Особливості професійної діяльності науковця, вченого, наукового працівника, викладача-науковця викликають значні труднощі в контексті віднесення її до певної класифікаційної групи. У першу чергу ці труднощі пов'язані з дисциплінарними відмінностями наук: педагогічних (людина –людина), природничих (людина – природа), технічних (людина – техніка) тощо. Виходячи з цього, той чи інший науковець може належати до певної групи класифікації за ознакою галузі науки, у якій він працює.

Водночас, в умовах вищого навчального закладу переважна більшість осіб, які займаються науковою діяльністю, є одночасно викладачами (за винятком спеціальних наукових підрозділів). Тому одночасно з класифікацією за галуззю науки чи наук, за якими ведеться підготовка фахівців у даному ВНЗ, науковець-викладач додатково належить до групи “людина – людина” за ознакою педагогічної діяльності.

За таких умов було би логічно скласти класифікаційну комплексну характеристику: викладача як педагога-практика (цим обмежуються у ряді ВНЗ першого-другого рівня акредитації), викладача як педагога-науковця (ця вимога в умовах ВНЗ вищих рівнів акредитації є необхідною) та науковця галузі за профілем ВНЗ. Очевидно, що зазвичай навіть дуже здібна та працездатна особистість неспроможна витримати на високому рівні усі три професійні функції.

Водночас постає питання, яким чином науково-педагогічний працівник, який викладає дисципліни гуманітарного або суспільного профілю, або результати його наукових досліджень можуть стосуватися технології і виробництва певної продукції [2, с.13]. Науково-педагогічні працівники, по-перше, можуть застосовувати у своїй діяльності інноваційні продукти – новітні технології, які істотно поліпшують якість навчання, зокрема, у випадку проведення дистанційних навчальних курсів чи контролю знань студентів, а по-друге: нові методи навчання, методи здійснення розумових дій, методи ведення бізнесу.

Будучи генератором нових ідей і знань, науково-педагогічний працівник відповідно до своїх обов'язків має постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію; забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності.

Тільки багатфакторне моделювання спроможне належним чином врахувати

величезну кількість чинників впливу на наукову діяльність вищого навчального закладу, а їх ієрархізацію та масштабність, сутність та значущість можна спрогнозувати лише на основі теоретико-методологічного дослідження.

Принципова різниця між науковцем академічним, “кабінетним” та науковцем-викладачем одна: перший працює в системі “науковець – наука”, хоча це аж ніяк не позбавляє його моральної та релігійної відповідальності. Водночас, можливості його неетичної чи антинаукової діяльності обмежені лише його особою.

Викладач науковець, який, навіть, не будучи лідером наукової школи чи керівником науково-дослідної роботи студентів, є системою відкритою. Він має величезний науково-етичний вплив на студентів, аспірантів. Тому його морально-релігійний образ є значно вагомішим, бо впливає на багатьох інших людей, формує світогляд і наукову етику студентів та аспірантів. Іншими словами, відповідає не лише за себе, але й за інших.

На наш погляд, це не означає, що кожен викладач обов’язково повинен бути і теоретиком, і емпіриком, однаково добре володіти раціональним та чуттєвим способом пізнання та ще й бути одночасно висококваліфікованим спеціалістом у галузевій науці та педагогіці. Таке поєднання є нереальним навіть для ідеальної моделі.

Для студента хороший викладач як педагог, звичайно, є авторитетом. Проте, з часом, особливо на старших курсах, для студентів щораз важливішим стає питання наукового образу викладача (у першу чергу, керівника дипломного проекту чи лідера наукової школи). І якщо на перших етапах студенти оцінюють лише педагогічні та наукові якості викладача-науковця, то з часом морально-етичні, релігійні та науково-світоглядні якості викладача починають займати провідне місце. Адже молоді, у першу чергу, властиві цільові установки, пошуки ідеалу, авторитетів, зразків для наслідування.

Література:

1. Володарская Е. Управление научной деятельностью (социально-психологические аспекты) / Е. Володарская, С. Лебедев // Высш. образование в России. — 2001. — № 1. — С. 85–94.
2. Рассомахіна О. А. Підвищення професійного рівня науково-педагогічних працівників як головного генератора інноваційних проектів / О. А. Рассомахіна // Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій : зб. матер. наук.-метод. конф.: у 2 т. — К. : КНЕУ, 2008. — Т. 1. — С. 288–232.
3. Чарнецкі К. Психологія професійного розвитку особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психологічних наук.: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Казимеж Чарнецкі. — К., 1999. — 48 с.

